

Список використаних джерел та літератури

1. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / В. Г. Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 839 с.
2. Когнитивные категории в синтаксисе : коллективная монография / под ред. Л. М. Ковалевой (отв. ред.), С. Ю. Богдановой, Т. И. Семеновой. – Иркутск : ИГЛУ, 2009. – 249 с.
3. Концептуальный анализ языка: современные направления исследования : [сб. науч. тр.] / РАН Ин-т языкознания ; М-во образования и науки РФ ; ТГУ им. Г. Р. Державина ; редкол.: Е. С. Кубрякова (отв. ред.), Е. М. Позднякова и др. – М. ; Калуга : Эйдос, 2007. – 276 с.
4. Лакофф Дж. Женщины, огонь и опасные вещи: Что категории языка говорят нам о мышлении / Джордж Лакофф // Язык. Семиотика. Культура. – М. : Яз. слав. культуры, 2004. – 792 с.
5. Линдстрем Е. Н. Классификация русских вопросительных по форме высказываний на базе прагматически обоснованной универсальной модели : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.01 / Е. Н. Линдстрем ; Петрозавод. гос. ун-т. – Петрозаводск, 2003. – 189 с.
6. Шмид В. Нарратология / Вольф Шмид. – М. : Яз. слав. культуры, 2003. – 312 с.
7. Begbeider F. 99 francs / F. Beigbeder – P. : Editions Grasset et Fasquelle, 2002. – 282 p.
8. Begbeider F. L'amour dure trois ans / F. Beigbeder – P. : Editions Grasset et Fasquelle, 1994. – 70 p.
9. Begbeider F. Vacances dans le coma / F. Beigbeder – P. : Editions Grasset et Fasquelle, 1994. – 149 p.
10. Ducrot O. Interrogation et argumentation [Electronic resource] / O. Ducrot, J.-C. Anscombe // Langue française Année 1981. – Vol. 52. – № 52. – P. 5–22. – Mode of access : <http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/>.
11. Hadermann P. Etude morphosyntaxique du mot *ouï* / P. Hadermann // Champs linguistiques. – Paris : Editions Duculot, 1993. – 307 p.
12. Wagner R. L. Grammaire du français classique et moderne / R. L. Wagner, J. Pinchon. – Paris : Hachette Supérieur, 1998. – 687 p.
13. Willems D. L'impact de l'ordre des mots sur la prédication. La relation sujet-prédicat / D. Willems // Travaux de linguistique Année 1993. – Paris : Editions Duculot, 1993. – № 26. – P. 89–101.

Статтю подано до редколегії
16.03.2012 р.

УДК 81'1:070.41 (7/8)

М. Д. Химинець – здобувач Закарпатського
державного університету

Мовна репрезентація американської влади в газетних статтях

*Роботу виконано на кафедрі суспільних
дисциплін та української мови ЗДУ*

У статті висвітлено актуальність дослідження концептів, зокрема політичних. За допомогою фреймового аналізу побудовано ієрархію фреймів для представлення знань про американську владу. Окреслено перспективу вивчення складного й багатоаспектного концепту АМЕРИКА на матеріалі газет.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, концепт, влада, фрейм, слот.

Химинець М. Д. Языковая репрезентация американской власти в газетных статьях. В статье освещается актуальность исследования концептов, в частности политических. С помощью фреймового анализа построена иерархия фреймов для репрезентации знаний об американской власти. Представлена перспектива исследования сложного и многоаспектного концепта АМЕРИКА на материале газет.

Ключевые слова: когнитивная лингвистика, концепт, власть, фрейм, слот.

Khymynets M. D. Language Representation of American Power in Newspaper Articles. The article shows the topicality of studying concepts, especially political ones. A hierarchy of frames has been built to present the knowledge on American power with the help of the frame analysis. Prospects for the research of a complex and multifaceted concept AMERICA on the material of newspaper articles have been elaborated.

Key words: cognitive linguistics, concept, power, frame, slot.

Постановка наукової проблеми та її значення. Нині у межах антропоцентричної парадигми стрімко розвивається когнітивна наука, предметом дослідження якої є пізнання та пов'язані з ним процеси й структури. Когнітивна наука – це «парасольковий» термін, що об'єднує когнітивну психологію, когнітивну лінгвістику, філософську теорію когніції, теорію штучного інтелекту, нейрофізіологію та ін. [7, 9]. За допомогою різноманітних методів і прийомів учені цих наукових галузей досліджують найбільш складні феномени природи – людську свідомість і розум [2, 58].

Проникнути у свідомість людини намагаються за допомогою мови, яка є основним засобом фіксації, зберігання, переробки й передачі знань. Як відзначає В. Маслова, саме мова дає ключ до розуміння людської поведінки та забезпечує найбільш природний доступ до свідомості та мисленнєвої діяльності [3, 10–12]. Отже, мова як загальний когнітивний механізм, що відіграє роль в репрезентації й трансформації інформації, перебуває в центрі уваги когнітивної лінгвістики.

Одиницями ментальних, або психічних ресурсів нашої свідомості та інформаційними структурами, які відображають знання та досвід людини, виступають концепти. Вони є певними посередниками між словами та екстралінгвальною дійсністю. Концепти незалежні від мови, тому не випадково, що тільки частина з них має свою мовну об'єктивацію [2, 89–92].

У вітчизняному та російському мовознавстві поширена думка про те, що концепт є найважливішим об'єктом дослідження когнітивної лінгвістики. Про це свідчить поява величезної кількості наукових праць, що стосуються опису окремих концептів. Зокрема, це дисертаційні роботи О. Задорожної, І. Казимир, Ж. Краснобаєвої-Чорної, Т. Печончик, Я. Приходи, О. Яцкевич, виконані на матеріалі української мови. Безперечно, ці дослідження зробили свій внесок у розвиток української концептології, теоретичні засади якої були закладені в працях О. Воробйової, В. Кононенка, А. Приходька, О. Селіванової.

Однак в українському мовознавстві бракує робіт, у яких досліджували б сприйняття навколишньої дійсності одного народу іншим в аспекті його мовного вираження. Тому мета нашої статті – дослідити концепт АМЕРИКА на матеріалі газети «Дзеркало тижня» за 2001 рік. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) у концепті АМЕРИКА виділити фрейм «ДЕРЖАВА»; 2) застосувавши фреймовий аналіз, дослідити ієрархію фреймів для представлення знань про американську владу. Газетний матеріал є достатньою джерельною базою.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. В останні десятиліття надзвичайно поширеним явищем стало виникнення нових галузей дослідження на межі різних наук. До таких належить і політична лінгвістика, утворена на перетині лінгвістики й політології та тісно пов'язана з соціолінгвістикою, функціональною лінгвістикою, когнітивною лінгвістикою та лінгвістикою тексту [10, 5].

Найчастіше предметом наукових розвідок цієї галузі є політична комунікація. Натомість мало дослідженими залишаються політичні концепти, до яких М. Піменова відносить: політичні реалії, політичні органи влади, політичні об'єднання, діячів політичного управління державою, політичних діячів, національності, населення країни і світу, політичний устрій країни, регіональні концепти та концепти країн [5, 48]. Саме до таких належить концепт *Європа*, досліджений на матеріалі української публіцистики (Я. Прихода) та в сучасному англomовному дискурсі (В. Кравченко). Проте недостатньо вивченим залишається складний концепт АМЕРИКА, який і став об'єктом нашого дослідження.

На думку М. Нікітіна, усі концепти, як об'єкти, котрі вони відображають, мають певну структуру і є складними утвореннями, відрізняються мірою, ступенем простоти–складності. Розподіл на прості та складні концепти умовний і залежить від вектора досліджень. Це твердження безпосередньо стосується фрейму – концепту, складність якого полягає в тому, що цьому поняттю з самого початку заданий вектор від простого до складного, тобто хід думки від концепту-елемента до концепту-структури більш високого порядку [4, 61].

У тексті фрейми виділяють як окремі групи слів, що функціонують разом, оскільки вони мотивуються, визначаються та взаємно структуруються особливими уніфікованими конструкціями знання або пов'язані схематизаціями досвіду людини. З точки зору Ч. Філмора, фрейм – це система концептів, які співвідносяться так, що для розуміння будь-якого з них треба досягнути всю структуру, до

якої входить цей концепт: якщо один концепт цієї структури вводиться в текст або дискурс, то решта автоматично стають доступними [6, 162].

Отже, фрейм – структура репрезентації знань, у якій відображено набуту досвідом інформацію про деяку стереотипну ситуацію та про текст, що її описує, а також інструкцію для її використання [8, 645]. Формально фрейми подають у вигляді структури вузлів (слотів) і відношень. Концепт АМЕРИКА ми спробуємо дослідити, застосувавши фреймовий аналіз.

Оскільки Америка – це одна з найбільших та наймогутніших держав світу, то в досліджуваному нами концепті ми виділяємо фрейм АМЕРИКА/ДЕРЖАВА. Під поняттям «держави» розуміємо систему офіційних органів, що здійснюють керівництво суспільством, а також сукупність людей та територію, на якій вони проживають. Тому у фреймі АМЕРИКА/ДЕРЖАВА виокремлюємо субфрейм «Влада». Згідно з Конституцією США, частина повноважень для здійснення державної влади передані федеральному уряду, а решта – штатам. На позначення найвищого керівництва держави вживають такі загальні назви: *американська влада, американські власті, керівництво Америки* і, найчастіше, *уряд США*. Наприклад:

«У перші ж дні після теракту американська влада заявляла, що для підготовки такого масштабного злочину були необхідні величезні гроші» [1, № 39 (363), 10];

«Однак, як заявляли американські власті, на їхній заклик про заморожування поки що не відгукнулися африканські банки» [1, № 39 (363), 10];

«Відповідно до цієї програми, під яку уряд США виділив 25 млн дол., ракети надходять на Павлоградський механічний завод (ПМЗ) і там їх розбирають на ступені» [1, № 31 (355), 13].

Оскільки Конституцією США передбачено поділ влади на три гілки, то субфрейм «Влада» заповнюється такими слотами: слот 1: *законодавча влада*; слот 2: *виконавча влада*; слот 3: *судова влада*.

Слот 2: *виконавча влада* є вершиною субфрейму 1, який складається з таких слотів: слот 1 субфрейму 1: *президент*, слот 2 субфрейму 1: *віце-президент*, слот 3 субфрейму 1: *кабінет президента*, слот 4 субфрейму 1: *адміністрація президента*, слот 5 субфрейму 1: *міністерства та відомства* (рис. 1).

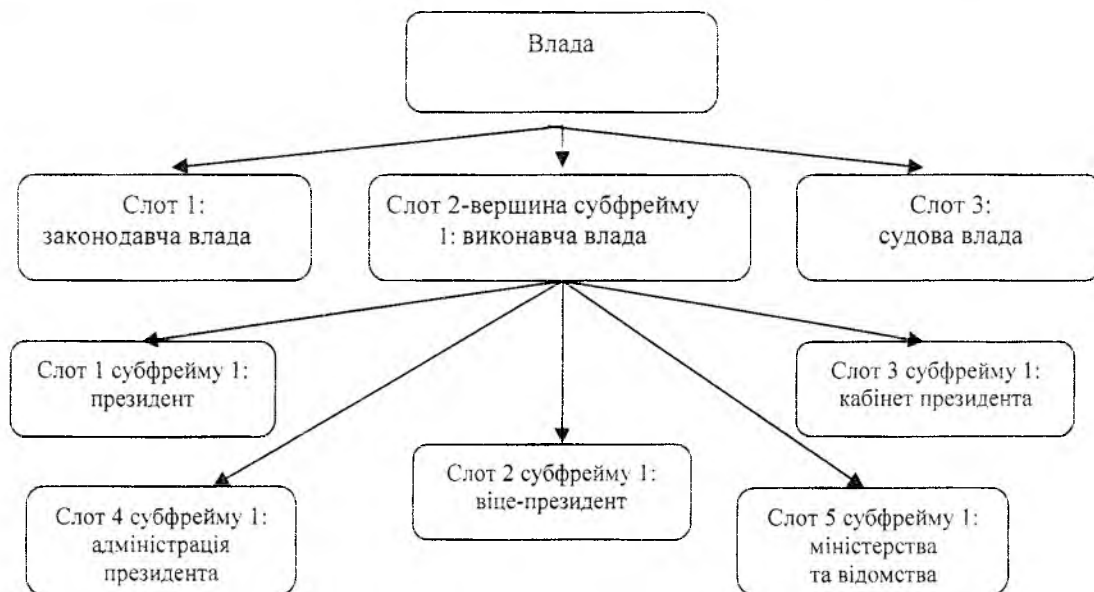

Рис. 1. Фреймова репрезентація субфрейму «Влада» у газетному дискурсі

Продемонструємо це на фактичному матеріалі.

Слот 1 головного фрейму: законодавча влада. Законодавчим органом Америки є Конгрес, який складається з двох палат: верхня – сенат, нижня – палата представників. Саме Конгрес встановлює

податки, формує й утримує збройні сили, оголошує війну, визначає правила отримання громадянства та має повноваження в багатьох інших питаннях [9]. Наприклад:

«Але ж саме Конгрес США відмовився 1999 р. прийняти закон про жорсткіші правила щодо «знання свого клієнта», мотивуючи це тим, що він загрожує громадським правилам» [1, № 39 (363), 10];

«Завдання СОР – ліквідація експортних субсидій серед країн-членів, але заявити про це в Палаті представників США чи французькому уряді не так просто» [1, № 3 (327), 10].

Слот 2 головного фрейму / вершина субфрейму 1: виконавча влада.

Слот 1 субфрейму 1: президент. Виконавчу владу в Америці очолює Президент США. Найчастіше на позначення керівника держави вживається його прізвище або ім'я + прізвище (71 %), рідше – словосполучення *американський президент* та *президент США* (29 %). Зокрема, у газетних статтях за 2001 рік ми натрапили на прізвища таких американських президентів: *Дж. Буша* (60 %), *Б. Клінтона* (20 %), *Р. Рейгана* (20 %), *Ф. Рузвельта* (8 %), *Дж. Кеннеді* (4 %). Наприклад:

«Під час зустрічі високий американський гість підкреслив, що до Києва він приїхав не просто в рамках діалогу по лінії військових відомств, а як посланець Джорджа Буша» [1, № 22 (346), 1];

«Торговельні «кити» Америки та Європи до останнього наполягали, аби членство Китаю у СОР стало dokonаним фактом уже до кінця минулого року – і, відповідно, президентською спадщиною Білла Клінтона» [1, № 3 (327), 10];

«Наступною спробою забезпечити невразливість США було проголошення президентом Р. Рейганом 1983 р. стратегічної оборонної ініціативи (СОІ)» [1, № 14 (338), 4];

«І ось, нарешті, подібну організацію створено – в урочистій обстановці, у тому самому Лівадійському палаці, де Франклін Рузвельт, Уїнстон Черчілль і Йосип Сталін домовлялися про повоснову перебудову світу, за участі п'яти колишніх військових республік» [1, № 22 (346), 5];

«З американської радарної станції в Пентагон пішла шифровка для президента Кеннеді: росіянин у космосі» [1, № 14 (338), 18].

Слот 2 субфрейму 1: віце-президент. «Другою людиною» у Штатах є віце-президент, який формально очолює сенат та верхню палату Конгресу: *«Відомо, що адміністрація республіканців відмовилася від практики створення двосторонніх комісій на чолі з віце-президентом США»* [1, № 48 (372), 1].

Слот 3 субфрейму 1: кабінет президента. У склад Кабінету президента США входять найважливіші посадові особи виконавчої гілки влади – секретарі, яких у нас іменують міністрами, а відповідно сам орган – Кабінет міністрів. Наприклад:

«Проте призначення в Кабінет міністрів новообраним президентом Америки Джорджем Бушем на посаду міністра енергетики Спенсера Абрахама додала ще більше проблематичності щодо можливості реалізації цього проекту» [1, № 3 (327), 9].

Слот 4 субфрейму 1: адміністрація президента. Важливим органом виконавчої гілки є Виконавчий офіс Президента США, який у газетних статтях аналогічно до українського апарату зветься: *адміністрація США* (33 %), *адміністрація президента США* (8 %), *американська адміністрація* (17 %), *адміністрація Клінтона (Буша)* (42 %). Наприклад: *«На перший погляд, пропозиція нової адміністрації США може здатися копією рейганівської. 15-річної давності»* [1, № 22 (346), 5];

«Остаточну позицію адміністрації нового президента США буде сформульовано лише наприкінці 2001 року, і в цьому плані виняткове значення має широке обговорення проблеми ПРО світовим співтовариством» [1, № 14 (338), 4];

«Тож Україні відводиться велика роль як країні, що стабілізує ситуацію. Певне, і ми, і американська адміністрація виходитиме саме з цього» [1, № 3 (327), 5];

«На ринку сьогодні відбувається таке: європейцям потрібне зростання євро, японцям вигідне зниження єни, і адміністрація Буша не перешкоджає їхнім спробам досягти бажаного» [1, № 3 (327), 10].

Слот 5 субфрейму 1: міністерства та відомства. Також у структуру виконавчої влади входять численні департаменти (міністерства) та незалежні агентства. Зокрема, ми зафіксували назви таких відомств: *казначейство США*, *міністерство торгівлі США*, *міністерство фінансів США*, *американське оборонне відомство*, *силове відомство Сполучених Штатів*. Напр.:

«Відповідно до останніх даних міністерства фінансів США, у вересні європейці придбали через Інтернет американських активів лише на 3 млрд доларів, тоді як у першому кварталі минулого року сума купівель американських активів інвесторами зі Старого світу становила 10–12 млрд дол. щомісяця» [1, № 3 (327), 10];

«Просто в кожному силовому відомстві Сполучених Штатів є свосередно "підготовані" журналісти, котрі за рахунок особистих контактів традиційно одержують деякі відомості раніше від інших своїх колег» [1, № 39 (363), 5].

Слот 3 головного фрейму: *судова влада*. Третю – судову гілку американської влади представляють Верховний та федеральні суди, напр.:

«Проте його заява не означає, що суд США зважить на його прохання і що Мельниченко, котрий у своїх інтерв'ю обвинувачував Президента в контактах із Лазаренком, захоче допомагати опальному экс-прем'єру» [1, № 22 (346), 2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виділивши в концепті АМЕРИКА фрейм АМЕРИКА/ДЕРЖАВА і субфрейм «Влада» та застосувавши фреймовий аналіз, ми зуміли побудувати ієрархію фреймів для представлення американської влади, зобразивши її у вигляді структури даних. Зокрема, субфрейм «Влада» заповнюється такими слотами: слот 1: *законодавча влада*, слот 2: *виконавча влада*, слот 3: *судова влада*. Водночас слот 2: *виконавча влада* є вершиною субфрейму 1, який заповнюється п'ятьма слотами.

Перспективним ми вважаємо більш детальне дослідження складного й багатоаспектного концепту АМЕРИКА в сучасному газетному дискурсі із застосуванням новітніх методик мовознавчих студій.

Список використаної літератури

1. Дзеркало тижня. – 2001. – №№ 3 (327), 14 (338), 22 (346), 31 (355), 39 (363).
2. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Е. С. Кубрякова, В. З. Демьянков, Ю. Г. Панкрац, Л. Г. Лузина; ред. Е. С. Кубрякова. – М.: [б. и.], 1996. – 208 с.
3. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику / В. А. Маслова. – М.: Флинта. Наука, 2004. – 204 с.
4. Никитин М. В. Развернутые тезисы о концептах / М. В. Никитин // *Вопр. когнитивной лингвистики*. – 2004. – № 1 (001). – С. 53–64.
5. Пименова М. В. Политическая концептуальная система / М. В. Пименова // *Полит. лингвистика*. – 2010. – № 2 (32). – С. 48–56.
6. Полюжин М. М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення: монографія / М. М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.
7. Попова З. Д. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М.: АСТ: Восток–Запад, 2007. – 314 с.
8. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
9. Сполучені Штати Америки: електр. енцикл. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Сполучені_Штати_Амери́ки.
10. Чудинов А. П. Политическая лингвистика: учеб. пособие / А. П. Чудинов. – 3-е изд., испр. – М.: Флинта: Наука, 2008. – 256 с.

Статтю подано до редколегії
27.03.2012 р.

УДК 801.311

А. В. Чернова – кандидат філологічних наук, доцент
Дніпродзержинського державного технічного
університету

Когнітивна лінгвістика як нова система координат пізнання мови

Роботу виконано на кафедрі перекладу ДДТУ

У статті подано наукове трактування поняття «когнітивна лінгвістика». З'ясовано роль і місце когнітивної лінгвістики у процесі пізнання мови. Розглянуто взаємозв'язок мови і культури, мови і мислення. Визначено об'єкт і предмет вивчення когнітивної лінгвістики.

Ключові слова: когнітивна лінгвістика, мова, концепт, пізнання, культура, свідомість, індивід.

© Чернова А. В., 2012